

Asiantuntijalausunto eduskunnan hallintovaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle EU:n muuttoliike- ja turvapaikkasopimuksen muodostavien säädösten täytäntöönpanemiseksi (HE 52/2026 vp)

Oikeuspalveluvirasto kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä ja esittää lausuntonaan oikeusturvan, oikeusavun ja muutoksenhaun osalta seuraavaa:

hallituksen esitystä on lausuntopalautteen myötä muutettu hakijoiden oikeusturva paremmin huomioivaan suuntaan, mitä Oikeuspalveluvirasto pitää erittäin hyvänä asiana.

Hallituksen esityksessä esitetään muutettavan ulkomaalaislain 9 §:ää lisäten siihen 2 momentti siten, että oikeusapulain pääsäännöstä poiketen kansainvälistä suojelua koskeissa asioissa oikeusapu rajattaisiin tarpeellisten toimenpiteiden sijaan välttämättömiin toimenpiteisiin. Oikeuspalveluvirasto pitää rajausta ongelmallisena, sillä jo tällä hetkellä oikeusavustajat harkitsevat tarkkaan kaikkien toimenpiteiden tarpeellisuuden.

Erityisesti kesäkuussa 2025 voimaan tullut ulkomaalaislain muutos, jossa pääsääntöisesti luovuttiin turvapaikkapuhuttelupöytäkirjojen tarkastamisesta Maahanmuuttoviraston toimesta, on lisännyt tarpeellisten ja välttämättömien toimenpiteiden määrää oikeusavussa. Mikäli asiassa tehtäviä toimenpiteitä rajoitetaan voimakkaasti ulkoprosessuaalisessa vaiheessa, on olemassa varteenotettava vaara sille, että muutoksenhaut lisääntyvät ja monimutkaistuvat koska asiat, jotka asiantuntevan oikeudellisen avustajan avulla olisi voitu selvittää jo hakemusvaiheessa, jäävät selvittäväksi muutoksenhakuvaiheessa, mikä lisää kustannuksia ja asian käsittelyn kokonaiskestoa tarpeettomasti.

Hallituksen esityksen pykäläkohtaisissa perusteluissa todetaan, että sanottu välttämättömyysarviointi kohdistuu pääosin avustajan osallistumiseen turvapaikkapuhutteluun. Edelleen hallituksen esityksessä todetaan, että välttämättömyyttä arvioitaessa tulisi ottaa huomioon asian laatu ja merkitys sekä olosuhteet kokonaisuudessaan. Hallituksen esityksessä luetellaan esimerkinomaisesti seikkoja, jotka voivat vaikuttaa välttämättömyysarviointiin. Oikeuspalveluvirasto toteaa, että hakijan henkilökohtaisten ominaisuuksien ohella asiaan voi liittyä erityisen vaikeita oikeudellisia kysymyksiä (esimerkiksi poissuljenta-asiat tai muut monimutkaiset näytöisasiat), jotka voivat tehdä avustajan osallistumisen puhutteluun välttämättömäksi.

Avustajan puhutteluun osallistuminen edellyttää aina tapauskohtaista harkintaa. Avustajan osallistuessa puhutteluun hakijan kanssa pöytäkirjan tarkastus puhuttelun jälkeen on huomattavasti sujuvampaa ja joutuisampaa kuin tilanteissa, joissa avustaja ei ole osallistunut puhutteluun, mikä vähentää tarvetta pitkille tulkatuille neuvotteluille puhuttelun jälkeen ja erillisten tarkastusasiakirjojen toimittamista Maahanmuuttovirastolle, mikä osaltaan sujuvoittaa asian käsittelyä ja vähentää kokonaiskustannuksia.

Nykyiselläkin avustaja arvioi aina tapauskohtaisesti tarpeen osallistua hakijan turvapaikkapuhutteluun ja arviossa otetaan huomioon hakijan henkilökohtaiset ominaisuudet, kuten mahdollinen traumatisoituminen, terveydentila ja koulutustaso, joilla voi olla merkitystä hänen kykyynsä kertoa perusteistaan kattavasti ja johdonmukaisesti. Edelleen arvioinnissa otetaan huomioon hakijan yksilölliset turvapaikkaperusteet ja niiden laatu ja laajuus. Esimerkiksi tilanteessa, jossa hakija on terve, luku- ja kirjoitustaitoinen aikuinen, jolla on selkeät turvapaikkaperusteet ja mahdollisesti asiakirjanäyttöä perusteidensa tueksi, ei avustajan osallistuminen puhutteluun useinkaan ole tarpeellinen toimenpide. Vastuuvaltion määrittämisasioissa avustaja osallistuu kuulemiseen pääsääntöisesti ainoastaan silloin, kun hakijalla on erityisiä haavoittuvuustekijöitä.

Mikäli avustajan osallistumista hakijan puhutteluun rajataan voimakkaasti, johtaa tämä vastaavaan tilanteeseen kuin vuosina 2016-2021, jolloin avustajan osallistuminen turvapaikkapuhutteluun oli mahdollista vain erityisen painavasta syystä (tuolloin voimassa ollut Ulkl 9 § 2 mom). Tämä johti tilanteeseen, jossa avustajan toimenpiteet painottuivat laajaan ennakkovalmistautumiseen hakijan kanssa ja jälkikäteeseen pöytäkirjan täydennykseen sen läpikäynnin yhteydessä. Lisäksi se johti lisääntyneisiin hallinto-oikeuksien Maahanmuuttovirastolle uudelleen selvitettäväksi palauttamiin asioihin ja sitä kautta käsittelyiden pitkittymiseen ja monimutkaistumiseen.

Tavoitteen ollessa turvapaikkamenettelyn jouduttaminen ja sujuvoittaminen ei ole tarkoituksenmukaista, että avustaja joutuu tekemään jälkikäteen lukuisia lisäyksiä ja korjauksia turvapaikkapuhuttelupöytäkirjaan, koska tämä vie aikaa puhuttelun jälkeen ja voi myös johtaa lisäkuulemistarpeeseen. Turvapaikkapuhuttelussa avustajan rooli on varmistaa kaikkien olennaisten seikkojen esiintulo riittävän kattavalla tavalla ja usein avustajan kysymysten myötä myös puhuttelijalle herää lisäkysymyksiä. Mikäli näitä lisäkysymyksiä ei päästä esittämään samassa tilaisuudessa, mutkistuu ja pitkittyy asian selvittäminen. Avustajan osallistuessa puhutteluun kaikki keskeiset asiat ilmenevät puhuttelupöytäkirjasta yhtenä kokonaisuutena, eikä useista eri asiakirjoista, mikä helpottaa päätöksentekoa.

Tältä osin Oikeuspalveluvirasto katsoo, että liian suppea tulkinta puhutteluun osallistumisen välttämättömyydestä voi olla erittäin ongelmallista sekä hakijan oikeusturvan että asian sujuvan ja tarkoituksenmukaisen käsittelyn kannalta. Liian suppea tulkinta voi myös johtaa turhiin tai monimutkaistuihin valitusprosesseihin mukaan lukien lisääntyvät suulliset käsittelyt sekä asioiden palauttaminen hallinto-oikeuksista Maahanmuuttovirastolle uudelleen käsiteltäväksi entistä useammissa tapauksissa, mikä lisää kokonaiskustannuksia.

Hallituksen esityksessä esitetään, että niin sanotuissa nopeutetuissa menettelyissä valitusaika olisi 10 vuorokautta tiedoksisaantipäivän sisältyessä valitusaikaan ja hallinto-asetuksen mukaisissa asioissa kaksi viikkoa. Oikeuspalveluvirasto pitää esitystä nopeutettujen menettelyiden valitusajan osalta kannatettavana. 10 vuorokauden valitusaika mahdollistaa asiaan perehtymisen ja laadukkaan valituskirjelmän laadinnan paremmin kuin menettelyasetuksen mahdollistamat lyhyemmät määräajat ja siten vähentää valitusten täydentämisen tarvetta valituksen toimittamisen jälkeen sujuvoittaen siten valitusprosessia. Erityisen olennainen riittävä valitusaika on tilanteessa, jossa valitusajan sisälle osuu useita pyhäpäiviä (esimerkiksi joulukuu tai pääsiäinen).

Sen sijaan erillisiä 7 vuorokauden, joihin on sisällyttävä 5 arkipäivää määräaikoja täytäntöönpanokieltihakemuksille ja Suomen alueelle jäämistä koskeviin hakemuksiin Oikeuspalveluvirasto pitää ongelmallisena.

Ehdotettu sääntely johtaa hyvin ongelmallisiin tilanteisiin, joissa samaa päätöstä koskee kaksi eri määräaika, joiden laskentaperusteet poikkeavat toisistaan. Ääritapauksissa menettelyasetuksen 68 artiklan mukaisissa asioissa 10 vuorokauden määräaika valituksen tekemiselle voi päättyä aiemmin kuin 7 vuorokauden sisältäen 5 arkipäivää määräaika Suomen alueelle jäämistä koskevalle hakemukselle, mitä ei voida pitää tarkoituksenmukaisena. Tämän johdosta Oikeuspalveluvirasto esittää, että täytäntöönpanokieltihakemuksen ja Suomen alueelle jäämistä koskevan hakemuksen määräajat säädettäisiin pääasian määräaikaan vastaaviksi.

Hallinto-oikeuksille esitettyjä määräaikoja kansainvälistä suojelua koskevien valitusten käsittelylle Oikeuspalveluvirasto pitää selkeyttävänä, sillä ne lisäävät asioiden käsittelyn ennakoitavuutta ja vähentävät hakijoiden epätietoisuutta asiansa etenemisestä ja käsittelytilanteesta.

Lotta Majoniemi
julkisen oikeusavustaja, asianajaja
Oikeuspalveluvirasto
Kymenlaakson oikeusaputoimisto

